

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента, професора кафедри міжнародної економіки і економічної дипломатії Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України Грущинської Наталії Миколаївни на дисертаційну роботу Мурада Махмуда Хасана Абумуфреха на тему: «Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Перської затоки», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

I. Актуальність теми дослідження. Розвиток сучасної світової економіки характеризується посиленням міжнародної конкуренції, розвитком науково-технічної кооперації та активізацією технологічного обміну, що зумовлює поглиблення процесів інтернаціоналізації та інтеграції національних економік у систему міжнародного поділу праці. На цій основі відбувається формування регіональних інтеграційних об'єднань та створення інституціонального середовища, сприятливого для розвитку національної конкурентоспроможності й поліпшення економіко-політичних позицій країн-учасниць у глобальному економічному просторі.

Близькосхідний напрям зовнішньоекономічної політики України є політично та економічно перспективним. Важливість поглиблення економічного та політичного співробітництва України з країнами Перської затоки, як зазначає дисертант, визначається низкою об'єктивних чинників: зручністю транспортних комунікацій, взаємодоповнювальним характером економічної структури економіки України і країн регіону, можливістю подолання енергетичної залежності України від Російської Федерації шляхом диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. Поглиблення економічного співробітництва з країнами з відмінними соціально-культурними традиціями, ступенем соціально-економічного розвитку та факторними перевагами в глобальній конкуренції розширює можливості двосторонніх відносин, взаємовигідного співробітництва та втілення масштабних економічних проектів.

Роль взаємовідносин України з країнами Перської Затоки на сьогодні загалом недооцінена, про що свідчить мізерна частка обсягу торгівлі між ними у загальній структурі зовнішньої торгівлі. Важливою проблемою зовнішньо-економічних відносин є визначення перспективних сегментів національних ринків України та країн регіону, формування оптимальної товарної структури взаємної торгівлі між країнами тощо. Україна має конкурентні переваги та потенційно сприятливі можливості для експорту своїх товарів до країн Перської затоки. Ринки Близького Сходу є перспективними для українського експорту продукції машинобудування, металургії та сільського господарства, надання послуг у будівництві, насамперед, об'єктів виробничої інфраструктури, великих енергетичних і промислових об'єктів, у розширенні співпраці у військово-технічній сфері та у сфері високих технологій.

II. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості. Обґрунтованість отриманих дисертантом висновків та рекомендацій забезпечується опрацюванням достатньої кількості літературних джерел (147 найменувань), використанням значної кількості теоретико-методичних розробок, а також широкого масиву офіційної статистичної звітності, що стосуються розвитку інституційного базису та оцінки рівня ефективності співпраці України з країнами-членами РСАДПЗ, визначальних тенденцій, динамічних характеристик та проблем активізації економічного співробітництва України з державами Перської затоки.

Сформульована мета та поставлені завдання повністю реалізовані в процесі дослідження, результати якого відображені у роботі, а також в узагальненому вигляді сформульовані у висновках до кожного з розділів (с. 64-66, 123-125, 166-167) та у загальних висновках дисертації, що виносяться на захист (с. 168-172 рукопису дисертації та с. 13-16 автореферату).

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та автореферату, основними науковими працями дисертанта дозволяє визначити найбільш значущі теоретико-методичні положення та прикладні висновки і рекомендації

автора, які характеризуються науковою новизною, відображають його науковий внесок у розв'язання важливої проблеми наукового обґрунтування теоретико-методичних засад та прикладних рекомендацій та засобів реалізації стратегічних пріоритетів у співробітництві України з державами Перської затоки.

Найвагомішими науково новими результатами, що були отримані особисто дисертантом, можна вважати такі:

- аналіз розвитку торгівлі Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) в контексті чинних угод про торговельні преференції на Близькому Сході та у Північній Африці на основі розробленої дисертантом гравітаційної моделі за методом перехресної регресії об'єднаних часових рядів. Дисертантом доведено, що економічна інтеграція в рамках РСАДПЗ демонструє ефект створення, а не відхилення торгівлі, а також визначено низку визначальних чинників розвитку міжнародної торгівлі країн – членів РСАДПЗ з третіми країнами;

- виокремлення чинників, які є визначальними для розвитку економічної співпраці України та країн Перської затоки за допомогою аналізу панельних даних про зовнішньоекономічні зв'язки між Україною та країнами – членами РСАДПЗ, Іраном та Іраком за 2000-2012 рр. на основі розроблених дисертантом моделей, зокрема, оцінено вплив таких чинників, як обсяг ринку, рівень розвитку, потоки прямих іноземних інвестицій, якість інституцій та культурна дистанція.

- удосконалення теоретико-методологічних засад обґрунтування доцільності, стратегічних пріоритетів та ефектів розвитку економічних відносин між Україною та країнами Перської затоки при допомозі побудови цілісної логічно взаємоузгодженої сукупності сучасних методів наукового дослідження, що забезпечує врахування регіональної інтеграції, зокрема її темпорально-секторальної компоненти, цільову орієнтацію на досягнення інтегрального ефекту співробітництва;

- подальший розвиток концепційних засад інтеграційних стратегій країн Перської затоки та України завдяки виявленню об'єктивних соціально-

економічних, інституційних передумов, перспектив, перешкод і методів усунення останніх у процесі поглиблення двостороннього співробітництва;

– подальший розвиток дослідження національних економічних інтересів України у співробітництві з країнами Перської затоки, пріоритетом яких є не лише розвиток обмінних форм діяльності, а й поглиблення виробничо-технологічної кооперації між підприємствами України і країн Перської затоки, задоволення виробничого та споживчого попиту українських суб'єктів у стратегічних ресурсах країн Перської затоки та ін.; а також національних економічних інтересів країн Перської затоки у співробітництві з Україною, які сконцентровані, передусім, на закріпленні за собою ролі постачальника паливно-енергетичної сировини в Україну, залучені капіталу в усі галузі і сфери вітчизняної економіки, створенні в Україні сприятливого режиму використання її транспортної інфраструктури; перманентному масовому використанні дешевої робочої сили з України та ін.;

– подальший розвиток визначення пріоритетних напрямів удосконалення зовнішньоторговельного співробітництва України і країн Перської затоки (коригування структури українського експорту в напрямі збільшення частки товарів з високою доданою вартістю, надання Урядом України технічної допомоги своїм експортерам, які постачають продукцію на російський ринок, усунення тарифно-нетарифних і фіскальних бар'єрів у торговельному обміні між сторонами, оптимізація умов, пов'язаних із закупівлею в країнах Перської затоки стратегічних енергоресурсів та ін.); диверсифікації інвестиційно-виробничого та інноваційного співробітництва (посилення прозорості операцій, пов'язаних з участю арабського капіталу в приватизації українських підприємств, розширення можливостей для інвестування вітчизняного капіталу в бізнес країн Перської затоки, посилення ролі міждержавних програм у високотехнологічних галузях виробництва з використанням механізмів венчурного фінансування, ширшого залучення наукових установ обох сторін до інноваційних розробок та ін.).

III. Теоретична цінність отриманих результатів роботи. Наукові положення і теоретичні висновки, отримані за результатами дослідження, які стосуються обґрунтування теоретико-методичних засад формування стратегічних пріоритетів та оцінки ефектів розвитку зовнішньоекономічних відносин України з країнами Перської затоки, утворюють теоретичну цінність роботи для подальших досліджень у сфері зовнішньоекономічних відносин України з арабськими країнами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Львівського національного університету імені Івана Франка в межах теми «Еколого-економічні переваги у міжнародній торгівлі в умовах глобалізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0111U008008), в рамках якої автором підготовлені розділи «Оцінка економічного співробітництва між Україною та державами Перської затоки» та «Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та державами Перської затоки».

IV. Практична значущість висновків та рекомендацій дослідження. Прикладне значення дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень, аналітичних висновків та розробці прикладних рекомендацій щодо розвитку та оптимізації зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та країнами Перської затоки в процесі поглиблення відносин та в умовах євроінтеграції.

Практичне значення авторських рекомендацій і підходів підтверджується їх апробацією на 3-х міжнародних наукових конференціях, на всеукраїнських семінарах, засіданнях круглих столів, щорічних звітних конференціях Львівського національного університету імені Івана Франка, а також їх використанням у роботі Львівського державного центру науки, інновацій та інформатизації та у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка при підготовці навчально-методичних матеріалів для студентів спеціальностей «Міжнародні економічні відносини» та «Міжнародний бізнес».

V. Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях. Основні положення та найважливіші результати дослідження достатньою мірою висвітлені у публікаціях загальним обсягом 3,75 друк. арк., у тому числі в одній статті у зарубіжному науковому виданні, 6 статтях в українських фахових наукових виданнях, 3 публікаціях в інших виданнях.

VI. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи і автореферату. Незважаючи на вищенаведену позитивну оцінку дисертації, робота не позбавлена положень, які можуть слугувати підставою для дискусії, та окремих недоліків.

По-перше, розглядаючи зовнішньоекономічні зв'язки України з країнами Перської затоки дисертант фактично абстрагується, на наш погляд, від аналізу категорії «економічна безпека держави», що дозволило б автору через встановлення взаємозв'язків між зовнішньоторговельною та іншими складовими економічної безпеки систематизувати не лише зовнішні, а й внутрішні загрози безпеці співробітництва України з країнами Перської затоки. Відповідно, в контексті першого зауваження бажано було б проаналізувати потенційні можливості трансформації географічної структури зовнішньої торгівлі України у напрямку диверсифікації джерел стратегічних ресурсів та ринків збуту вітчизняної продукції.

По-друге, у висновках до розділу першого здійснюється підсумок щодо позитивного впливу підписання угод про вільну торгівлю між РСАДПЗ та ЄС і між РСАДПЗ та США, проте в тексті роботи дані питання не розкриті, що було б доцільним враховуючи твердження автора про позитивний досвід цих угод в контексті підписання угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС.

По – третє, у третьому розділі роботи автором зауважується на необхідності розробки Концепції зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України в регіоні Перської затоки до 2030 року, разом з тим, враховуючи детальне вивчення автором проблематики роботи, можна було б опрацювати та навести власні позиції проекту Концепції.

По – четверте, в роботі зустрічаються орфографічні помилки (с. 11, 25, 33,69, 71, 74, 79, 93, 95, 105, 140, 166, 169 та повтор с.67). Загальним побажанням є оновлення статистичної бази роботи, а саме додання інформації 2013 року, тому як всі розрахунки наведені на основі даних включно лише з 2012 роком.

Разом з цим, наведені вище зауваження не знижують загалом позитивної оцінки проведеного М. Абумуфрехом дослідження, носять характер побажань і спонукають до дискусії, формою якої і є офіційний захист наукової праці.

VII. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Вказані вище дискусійні положення та деякі похибки не заперечують загальної теоретичної і прикладної значущості роботи. Опонована дисертація за змістом відповідає темі, меті і окресленим завданням, відповідає пп.9, 11 і 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Дослідження є самостійною фаховою роботою, забезпечує розв'язання важливої наукової проблеми обґрунтування теоретико-методичних засад і прикладних положень щодо розвитку двосторонніх економічних відносин України з країнами Перської затоки.

Автореферат відповідає змісту дисертації, відображає суть основних наукових здобутків і результатів дисертаційної роботи та оформлений відповідно до вимог, які висуваються до авторефератів дисертацій.

VIII. Загальний висновок. Актуальність обраної теми, наукова новизна, теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи Мурада Махмуда Хасана Абумуфреха на тему: «Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Перської затоки» дають підстави зробити висновок про те, що опонована дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке

полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад, стратегічних напрямів та інституціональних інструментів розвитку зовнішньоекономічних відносин України з країнами Перської затоки, містить елементи наукової новизни і відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор – Мурад Махмуд Хасан Абумуфрех – заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент –

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної
економіки і економічної дипломатії
Дипломатичної академії України при
Міністерстві закордонних справ України

ГРУЩИНСЬКА Н.М.

02 грудня 2014 р.

Підпис проф. Н.М. Грущинської засвідчую:

*Старший проєктор
Дипломатичної академії України
при МЗС України*

В.Т. Цвайліш